

HAZAI TÜKÖR

TÓTH BÉLA

TISZA

(XVI. rész)

MÉG MINDIG KUBIKOLUNK

Volt olyan esztendő, hogy Csongrádról 3–4 ezer ember kapott talicskára, indult messzi munkára. Szinte úgy tűnt, beszéltek mi, itthon maradt asszonyok, hogy arra vagyunk, szüljük a kubikost, a katonát. Más gyár nem volt ebben a városban. Embergvár. Szégyen, talán paráznaság, nagyon is árokparti ezt így kimondani, de ennek a városnak nem volt semmi más szerepe.

A keresőképes népesség 25%-a analfabéta volt, milyen álmai lehettek akkor a csongrádi embernek? Munkát kapni, jóllakásig enni, szaporodni. Míg az emberek odamunkán dolgoztak, nekünk is mozdulnunk kellett. Az Aranyszigetbe jártam, napszámba, kertészekhez. Hát ott a gazda apja mindig a nyomunkban volt. Mi termeltünk, mégis féltették a gyümölcsöt tőlünk. Nem szerettk az a csipás öreg embert. Mindig messzibb állt tőlünk, kicsit urasan, de örökös gyanakvással a nyomunkban volt, nézett bennünket. Egyszer mondom neki, nem szégyelli, hogy ezt a sok szegény asszonyt egy pillanatra nem téveszti szem elől, hiszen pisilni se tudunk leülni magától. Talán azt hiszi, hogy kiizzadjuk?

Hét végi fizetéskor felmondtak, kiadták az útilapumat. Piszkos kommunista vagyok, azt mondta a gazda, követelődzök.

Nem mondok én újat, úgy éltünk, hogy nem csoda, ha arra a nagy halom bajra változást vártunk. Az uram is, apám is beoltott mozgalmárok voltak, figyelték, tudták, merre dörög az ég. Ahogy elkezdődött a háború, nem volt gond munkát kapni, mert a férfierő java örökösen katonáskodott. Így aztán nem válogatták, hogy mi az én meggyőződésem, ha kellett a kezem munkája, bevettek. Hanem, ahogy az ellátás rosszabbodott – már akkor két kisgyermekünk volt, az uram katonáskodott –, a közellátás kilónyi kenyeret sem adott hetekig se. Negyvenháromban. Krumpli, főtt kukorica járta, olyan városban, ahol mint őstermelők állítottuk elő a gabonát. Az asszony nép zúgott a legjobban. Hiába dolgoztam, két gyermekemnek nem tudtam kenyérből eleget adni. Összebesztünk vagy harmincan, kubikosnék, hogy fölme gyünk a polgármesterhez. Már harmadik hete főtt krumplin éltem harmadmagammal, meg a disznót is azon tartottuk, egy falat kenyér nem volt utcahosszat. Persze, ahogy szokott lenni, én még akkor nem ismertem ezt a fajta osztályharcot, a harminc asszonyból harmadmagammal kerültem a polgármester elé. A többi asszony népség mind elolvadt, félelmében szétszéledt, mire odaértünk. Morózus, gyomorhajos ember volt a polgármester, fölneszelt az íróasztalától, hogy bejelentés nélkül eleje állunk, asszonyok. Ehhez nem volt hozzászokva, a hajdúja meg, még mi beosontunk, aludt az előszobában.

– Mit akarunk?

– Kenyeret.

– Nincs!

Hogy honnét vettem én ezeket a szavakat, máig se tudom, de rögtön leforgott a nyelvemről a válasz. Mert tudtuk, hogy a város gabonaellátásából harminc vagonnyi búzát, hogy jó fiú legyen, fölajánlott és elszállított a polgármester. Így aztán a népeknek, akik maguk nem voltak őstermelők, nem jutott. Na, arra, hogy ő azt mondta nincs, csak úgy kurtán, én is odaszóltam neki, hogy ilyenképpen én is lehetnék polgármester. Mert azt mondogatni, hogy nincs, százszor is tudnám mondani egy nap az ő fizetéséért. Hű, erre mérges lett, kegyetlen. Lesodorta az asztaláról az összes mindenséget, csöngetett, szaladtak a hajdúk, lekaptak bennün-

ket. Mindjárt be is zártak a városi fogdába. Ríttam, hogy most mi lesz a két kicsi árvámmal, de senki se bánta. Hanem reggel rendőrbíró elé vittek aztán bennünket.

— Ki a lázító kommunista?

— Az éhség, a nincstelenség.

Hatalomgyalázásért tíz pengőre büntettek bennünket. Kenyér azután sem volt.

Nem is lehet csodálni, ha mi vártuk az oroszokat. Vártuk őket, mint a zsidók a messiást. Hát kitől remélhettük volna, hogy fordít a sorsunkon? Mondom, apám próbált ember volt, tizenkilencből tudta, mit kell majd nekünk csinálni. Hogy ott folytatjuk, ha jönnek az oroszok, ahol ők abba hagyták. Készen is álltunk, még az utolsó lövés el sem dörent. Az uram itthoncsöppent katonáéktól, hát az első pillanatban kezdtük, amiért úgy gondoltuk, hogy érdemes levegőt szívni.

AZ ÚJ

Megalakult a párt. Amit ott nekünk mondtak, azt mi szó szerint vettük. Odafigyeltünk. Egy lerongyolt, lakatlan házban volt a helye. Mi hordtuk össze hozzá az ajtót, ablakot, az utolsó kilincset mi tettük föl rá a semmiből. Színpadot építettünk, mindenki hozott otthonról, amit tudott, egy-egy szál lécet, deszkát, szöveget. Mi építettük a színpadot, mi játszottunk rajta magunknak. Mi úgy jártunk oda, mint haza. Ott nyílt ki előttünk a világ. A háború eseményeiről, a belső helyzetéről, a jövőről ott tudtuk meg napról napra, hogy merre kell mennünk.

November 7-én, az első tömeggyűlésen, én voltam az első csongrádi proletár-asszony, aki megszólalt a városháza erkélyéről. Citeráztak a lábaim az izgalomtól, és föl volt énnekem írva szó szerint a mondókám, hogy elvtársaim, gyerünk csak előre!, de az irkálmányomból nem láttam én akkor egy betűt se. Nemsokára ezután már kezdtük összeszedégetni a földigénylőket. Az urammal együtt hetekig biciklin ültünk, jártuk a határt. Csongrád máig is nagyon tanyás város. Az a sok nincstelen, nagyrészt kint lakott a határban. Szatyor a kormányon, abban egy kis fekete kenyér, azt majszoltuk, mentünk, irtuk össze a földigénylőket. Mert nincstelen rengeteg volt. Na, nem mutatkozott ez sem könnyű dolognak. Úgy látszik, adni sem könnyű, pedig eleinte azt hittük, hogy majd mindenütt örülnek a hírünknek. Az emberek féltek is, bizonytalanok is voltak. De nem csak ez. Egy sokgyerekes ember bérelt tanyájára beme gyünk az urammal, írassanak földet; elég sok járt volna nekik, 8–10 hold is. Mire az asszony kitessekelt bennünket, azt mondja: „Mit, maguk kommunisták akarnak földet osztani, hiszen maguk még azt is elve-szik, ami je van az embernek.” — És váltig, egy fél napig hiába kuncsorogtunk a nyakán, nem írtak földet.

Azért olyan hat-hétszáz földigénylő listája a kezünkben volt, amikor a delegáció elindult vele az Ideiglenes Nemzeti Kormányhoz, Debrecenbe. Annyira frogattuk mi a szegénységet az urammal, hogy mink már csak a legutolsó lap leg-aljára fértünk oda. Aztán, hogy azért-e, hogy nagyon alul voltunk, vagy nem tudom miért, nem kaptunk földet. Eltelt két esztendő is, már rég széthasigattuk a földeket, ki mint tudta, bemunkálta, a termést is leszedegette; mink, ahogy régen voltunk, úgy maradtunk — föld nélkül.

Nem szóltunk panaszra senkinek, mert hát egyetlen dolognak tartottuk volna, kommunista létünkre, a saját rendszerünkben panaszkodni. Az uram kubira járt, keresgetett is, nem túl sokat, de úgy voltunk vele, most már mégiscsak a saját országunkon babrálunk.

Közben, hogy Pest is fölszabadult, hát a Nemzeti Segély kívánságára hadifoglyok, hadikórházak számára gyűjtögettünk. Érdekes, hogy még néhány hónappal korábban az éhkoppot vertük idevalók, ha idegennek kellett adni, mi, csongrádiak kigombolkoztunk. Vagonszám jött össze dunna, párna, fehérnemű, szappan, krumpli. Elelemből csak inkább krumpli jutott akkor is az őstermelő városban.

Aztán a Nőszövetség akciója következett. Első ízben hatszáz pesti gyereket hozattunk le föltáplálásra. Még veszekedtek is értük a lakosok. Pedig azért nem járt ellenszolgáltatás. A népesség kezdte magát oldaláról megmutatni. Még olyanok is fogadták a pesti árvákat, akik zsugoriságukban két fillérért áthajtották volna a legyet Szentesre. Valahogy talán, mikor újra fordult a világ, az emberek megtanulták, hogy van szebb arcuk is, és annak a mutatása sem bűn már. Mikor érkeztek a pestiek, nemcsak a város, de az egész tanyaság bolygásban volt.

A másik transzportot gyereket, egész vonatravaló volt, valahogy eltájékoztatták a vasutasok. A szentesi állomásra irányították a szerelvényt. Akkor még romokban volt a Tisza-híd. Aki épkezláb ember csak létezett a két városban, az mind a Tiszán ladikázott, apró vízikésztségekkel hor dtuk át Csongrádra a kis árvákat.

Azok igen szép idők voltak. Tett az ember, áldozott, mindjárt látszott is az eredmény.

Így én embere voltam a Nemzeti Segélynek, a Nőszövetségnek. De már akkor javában dolgozott az UFOSZ, az Új Földhözjuttatottak Országos Szövetsége, itt a hirtelen hamarjában kiosztott földek telekkönyvi csorbáit rendezgettük. Mindennap gyűléseztünk, mert sok baj becsúszott a sietséggel. Nappal a pesti gyerekek ügyében szaladoztam, ugye fel kellett állítani konyhát, ételmet, tűzrevalót és sok mindent kellett összekunyerálni. De a párt is annyira emberének fogadott, hogy semmi fontosabb kérdést nem tárgyalt nélkülem. Pedig annak is volt akkor igazgatni-valója. A kórház, az iskolák, a foglyok, a hadiárvák, a földosztás, birtokrendezések, elhagyott javak, választások.

Egy asszonnak két gyerek körül van egész nap trappolnivalója, mégis mindig úton voltam, mint a bórszedő zsidó. Emlékszem, egyszer kenyeret sütöttem, amihez ugye este lekovászol az ember, hajnalban dagaszt, begyűjtja a kemencét. Hát nagyban szakajtottam én, ahogy befűlt a kemence, jön értem a futár a pártból, hogy de azonnal elvtársnő, mert itt vannak a központból. Pedig én nem voltam sohasem fizetett embere a pártnak, mint ahogy abban az időben Csongrádon még senki sem volt. Tett mindenki örömmel, amennyit csak bírt.

Hát azt hiszi, hogy megvárattam volna az elvtársakat azért, hogy a kenyeret bevessem a kemencébe? Szóltam a szomszédasszonynak, lemostam a tésztát a kezemről, ültem kerékpárra. Mentem. A párt fontosabb volt nekem a kenyérnél.

ÚJ FÖLD

Csak elég az hozzá, 1947-ben jó kint Szentés alatt egy kis csalé tanyával elgazdátlanult három hold föld. Olyan se ilyen, se olyan szikvirágos, pár éven mozdítatlan föld volt az. A gazdája elfutott, időre nem jött vissza, hát azt mondták az elvtársak, már a DEFOSZ-ban, vagy a FEKOSZ-ban, erre már nem emlékszem pontosan, hogy vegyem birtokba a földet. Pedig én erre az időre már elszoktam még a gondolatától is annak, hogy saját földem legyen. Ha az első földigénylőlistára nem fértem rá, hát akkor már jobb lesz békében hagyni. De eddigre annak a vége is kijött, hogy miért nem kaptunk mi földet. Azért, mert állítólag a lista vége, amire mi föl voltunk firkantva, elveszett, mire a mieink Debrecenbe értek vele. Amígy meg, nem volt már ándunguk se hozzá. Hát azt meg is kell dolgozni. Mikor? Amikor már legalább négy tömegszervezetnek dolgoztam, de még a földművelésszövetkezetnek is igazgatósági tagja voltam. Ott épp akkoriban szerveződött a bolthálózat, ennél fogva szedegettük el a szatócsoktól, kis piaci árusoktól az iparengedélyeket. Az volt a jelszó, letörjük a feketézést, a kupeckedést. Mondhatom, nem volt valami népszerű munka. Nem annyi haragost szedtem én össze ezzel, ahány iparigazolvány elvonását aláírtam. Tízszer annyit. Hízen az érintett családok minden rokonsága énram mutogatott. Na, nem is neveztek másképp engem, úgy maguk között, mint Káder Panninak. De én öntudatos voltam, tudtam, hogy az osztályharc vonalán elkerülhetetlen, hogy ki ne éleződjön a helyzet, hogy összeütközésekre ne kerüljön sor. Azt is tudtam, hogy az osztályellenségnek nem is lehetek népszerű.

A földet meg, nem kívántam, de azt mondta a párttitkár, hogy el kell fogadnom, mert a kommunista nem sértődhet meg, hogy csak puskalövéstől van joga megsértődni. Én azt megértettem, az uramat hazaleveleztem, mert Diósgyőrben dolgozott gyárépítésen. Kimentünk a tanyára.

Ásó, lapát, talicska volt a felszerelésünk. Egynapi szántásért háromnapi gyalognapszámot kért a szomszéd, régi törpebirtokos. De hogy mikor napszámoljuk, nyilván mindig a legszorgosabb dologidőben, azt ő határozta meg. Tizenkét napot is dolgozott az uram a szántásért, de nem nyolc órákat. Kézzel vetettünk, de már a boronálásra, úgy gondoltuk, nem vesszük igénybe a lófogatot. Kölcsönkértünk egy boronatot, azt ideadta a gazda napszám nélkül is, belefogódtunk az urammal, húztuk. Nem embernek való. Akkor belefogta az uram a kifizetés tehenét. Ment is az a jámbor egy kerülőt, de a visszafelé útban böggött utána a borjú, elszaladt boronástul. Így aztán kigereblyével kínoztuk, vertük föld alá a magot. Hiába nagy munkájú, izmos ember a kubikos, a földműveléshez másfajta erő kell. És felszerelésünk sem volt. A pusztá föld maga, nem érték. És rengetegen voltunk így, új földhözjuttatottak. Egy hold búzáunkat lestük. Ritkára sikerült, olyan volt, mint a vén ember haja. Majdnem három mázsát adott a hold. Hogy ne kelljen őrlési vámot se kiadni belőle, csirkedarálón kínoztuk liszté a búzát. Abból sütöttem. Még olyan fekete kenyeret nem ettünk soha. Mondtam, hogy éltünk kenyér nélkül, egy falat nélkül. Amikor kisült a kenyér, az uram ette. Kiment a tanyangangra, egy köcsög aludtej a lába között, vöröshagyma, fekete kenyér. De az olyan volt, mint a sár. Kinézek az emberhez, eszik, nyámmog, majd belebújik a kö-

csögbe, látom, hogy sír. Pedig nem sírós ember, kemény, mint a reszelt patkó. Hát, mondom, hát, ember, hát... De akkor én is elsírtam magam.

Még két évben gyakoroltuk a földművelést, igen, de közben megjött a tanya régi gazdája. Volt a ház előtt néhány senyvedt barackfa. Mutatkozott is rajta egy kis ferges termés. Amiatt jött a gazda, hogy ez az övé. A termés. De az én két gyerekem is úgy várta már, hogy sárguljon valamelyik oldala, hogy csuda. Ez az ember meg idesétál valahonnét, s elvinné a kölykeim szájából. És kezdte szedni félig éretten. Az uram odavolt valahol napszámban, hát elővettem a biciklipumpát, valóságosan megverekedtem azzal az emberrel.

A harmadik évben meg kellett szökjünk a földtől, tanyától. Nem bírtuk a beszolgáltatást. Az ötvenegyben volt. Bántott nagyon. Az uram vigasztalt, amikor visszaköltöttünk a városba. Nagy tévedés volt nekünk tanyára menni. Nagy vargabetű.

Mivel én mindenféle számítás nélküli tüsténtkedésben voltam örökösen a társadalomért, az uram keresménye maradt azután is. Míg egyszer, vagy két év múlva szegény apám elhalt, az Alsó-réten ránkmaradt egyholdnyi földecske. Abban zöldségeltem, kapargáltam össze a fejadagot, mert akkor már tudtam, hogy pusztán lelkesedésből nem élek meg én sem, a családom sem, ha megszakitom magam a társadalomért, akkor sem. De közben tanácstag is lettem, és még rajtam volt rengeteg más funkció is. Nem túlzok, higgye el, sokszor viharlámpánál szedtem le a termést, vagy intéztem fél éjszakákon át kinn a földben a csinálnivalót. Így mentünk bele az ötvenhatba.

ELSŐ

Már az év közepén ránkviczorítottak a haragosok. A házunkhoz jártak veszekedni, követelni. Egy ember a kofaigazolványáért volt velem nagy háborúságban. Ugye, nekem hivatalom nem volt, hát a lakásomra jártak. Azt hajtogatta, hogy nekem csak egy szavamba kerül, visszakapja az iparját. „Tőlem féltik a nyavalyás társadalmukat” – mondogatta. Akkoriban már ilyen hangokat is megütöttek. Hát én nem tudtam volna neki visszaadni. Mert igaz, hogy elvenni könnyebb is volt. De nem is akartam. Azt tudtam, hogy hátrálni nem szabad. A bástyákat, úgy éreztem, védenem kell. Csak egyszer, ahogy közeledett az idő, mind gyakrabban jött ő is, mások is követelőzni. Már úgy szeptember vége felé lehetett, a konyhában ültek az ágyon, mikor elmentek, utána nékem az udvaron volt dolgom. Valamelyikőjük a dunnába dugta az égő cigarettát, az meggyulladt, míg én odakinn jártam, leégett a fél konyha.

Nem sokkal utána az Alsó-rétben szedegettem össze a krumplit, arra jött a sok közül az egyik haragosom, annak a kocsmáját vettük el, kocsis volt az egyik tsz-ben. Meglátott, leszállt, jött felém, de már messziről kiabált, hogy most agyoncsap az ösztökével, mert úgyis nekik nyílik a világ. Mondom, a krumplit ástam föl, majd egyedül voltam a határban, s tartott nekem az ember. A lovakat úgy hagyta kocsistul fönn a gáton. A lovak, hogy magukra maradtak, egyre indultak a gátoldalon jó harapó fű után. Mire odaért hozzám, felborult a kocsi. Az ember hordta lefelé azt a kommunista istent az égről, hogy még most is mifelénk terjeszti ki a szárnyát. Így nem esett bajom. Még én segítettem neki fölteni a szekeket, kibogozni a lovakat. Azoknak sem esett bajuk.

Hanem októberben már az események előtti héten észrevettem, hogy csak inkább látásból ismert kétes kinézetű valakik egyre kerülgetnek bennünket, a lakásunkat. Árendás házban laktunk. Mihozzánk nem jöttek be, hanem a szomszédoknál ténferegtek, poharazgattak. Mikor fölment a függöny, egyik programbeszédés, éljenzéses estén körülfogták a házunkat. Megmondom őszintén, az urammal együtt féltem. Mi lesz velünk? Bezártuk az ajtót, siettünk el hazulról. Megállították, hova megyünk. Megyünk Piroskát meghallgatni. Piroška valamikor polgármestere volt Csongrádnak. Azt állították a pódiumra, hogy beszéljen. Erre elengedtek. Ők aztán azon mesterkedtek, hogy felgyűjtják a lakásunkat. De ezt a szomszédok nem engedték, mert egy nagy régi parasztházban éltünk együtt két másik családdal. Abból nem lehetett csupán csak a kommunisták lakását fölégetni. Égett volna minden. Erre összetörték a befőttejünket. Szélnék eresztették az ágy-nemű tollát. Baltával szilánkoltak bele a bútorainkba.

Ki csodálhatja ezek után, hogy az ember félelmében, keserűségében fegyver után nyúl. Védtelenek voltunk. A fiam Pesten élt, mint közgazdasági egyetemét végzett ember ott volt állásban. A lányom másfelé, férjnél. Mi már erőtlen öregek. Puskára kaptunk.

Aztán, hogy megkötött az új, a sorok elrendeződtek és az évek is múltak, kicsit mindig visszább marad az ember. Még a párt újraszervezésénél nagyon nagy

háborúságot folytattam, hogy sorba kell itt állni, elvtársak! Amikor sorba álltunk, egy taggyűlésen megköszönték minden munkáimat, kaptam egy szép kis porcelán Ludas Matyi-szobrot. Az utolsó tanácsválasztások idején az ottani munkám is megköszönték. Kaptam egy emléklapot.

Ezekben az években már nem ismernek, nem tartanak számon bennünket, csak a haragosok. A tsz-be, ahová bement a földünk, örökké könyörögni járunk azért a kis háztájiért.

*

Egyik újságíró barátommal elmentünk a tsz-be, hogy miért panaszozzák föl annyira azt a bizonyos háztáji? Az elnök finoman, áttételesen fogalmazott, ahogy modern festők elkészítik a mai piktúrát.

— Persze, elismerem, az illetők sokat tettek ennek a társadalomnak. Elharcosai voltak. De ne soroltassák föl velem a hibáikat. Én tízholdas voltam, nem vágyakoztam a közös után. De épp ők voltak a házamboz folytonosan kijáró agitátorok. Mennem kellett. Mentem. Itt vagyok. A közös, a sok riadt ember tőlem várta az élhetést. Lassan megerősödünk. Nekem többet ér egy volt kulák, ha dolgozik, mint ők. Semmi megvetés nincs bennem irántuk. Nekem az az emberem, aki dolgozik.

*

Vágyunk mi lehet? Hogy fiunk, vele az új ügye előreguruljon. Minket megvetnek, az élet átlépett rajtunk. Mai szemmel, szóval a „piszkos munkát” mi végeztük el. De a fiunk, a mostaniak, akár fehér kesztyűben építközhetnek a szocializmus falain. Mi meg, mint faragatlan nagy kövek, bent vagyunk az alapokban. Abban, amit mi magunk tisztogattunk meg a tíz körmünkkel, magunk alapoztunk. A kövek a fundamentumban lehetnek sárosak. Mondjuk is a fiunknak, jó, jó, fehér kesztyű, nektek már nem kell könyékig járni a koszban, tiszták az utak, a kilátások, de függőben legyenek ám a falak és vízimértékben. És világosak, szárazak, levegősek, naposak, mindenkinek jutók legyenek azok az épületek. És ha kész a ház, az alapok nem látszanak. Lassan elfelejtődik, hogy sárban, vérben forgott, de fölötte, ha ember módra intéződik, százfelé indázva hányja a kapaszkodó kapcsait, úgy leveledzik az élet.

FINÁNC

Amíg estebe hajolva élete történetét gömbölyíti a kubikosné, bekopogtat egy öreg, régi divatú fekete ruhába öltözött bácsi. Vastag lencsés szemüvege mögött nagyra nőtt jámbor kék szemét körülhordja az arcokon, tárgyakon.

— Sarkantyúvirágért meg estikemagért jöttem. Talán még nem késtem el a vetéssel.

— Lehet belőle valami — örül meg az asszony a szorongató gondolatoktól szabadulva, és kisiet. Az ajtót sem csukja be maga után.

— Mire végzik? — így a vendég.

— Emlékeztünk — válaszol rá a kubikos.

— Gépre? — pillantja meg a magnót a vendég.

— Így kívánta ez a szögédi elvtárs.

— Nahát sok szögédi emléket elmondhatnék én is. Harminc kis esztendő ott szolgáltam le a fináncoknál. Elhíheti, hogy volna mit mondani. Talán az újságnak?

— Megőrizzük az utókornak.

— Hát az apám mint finánc, nagy mesélője volt Tömörkénynek, Mórának, arról is tudnék emlékezni.

— Irodalomtörténést küldök a bácsihoz.

— Szóval, nem érdekli.

— De, csak gondolom, olyan részletkérdésekkel találkozónék, amit a magam esztől nem tudnék a helyére tenni.

Csalódottan néz rám és a gépre.

— Nem hallottam még a hangom efféle szalagos gramfonról soha.

— Eljátszhatnánk vele, nincs semmi akadálya.

— De hát mit mondjak? A levegőbe nem szerettem beszélni soha. Pedig ismertem én Juhász Gyulát is. Ültem is vele egy asztalnál. Ez se érdekli?

— Ő. Hanem innét, jó vendéglátóimtól búcsúznom kell. Egész nap a nyakukon ültem.

— Hát menjünk hozzám. Özvegy, magányos ember vagyok már. Nem zavar soha, senki.

— Menjünk.

— Fiatal finánc örvezető voltam, 26-ban sokat jártuk a tanyavilágot. Egyszer épp pálinkaüstökért hajszoltuk éjjel az alsótanyai parasztokat. Hát, két örvezető barátommal eléhezve, eltörődve érkezünk vissza a városba. De enni kéne, de inni is kéne, hát hová menjünk, hová menjünk, menjünk Onozó Poldihoz. Akkor még a rakparton volt a kocsmája. Elég az egyhez, hogy füstölt füle-farkával főzött, zöldséggel körüldugattott bablevest ettünk, kis borocskát ittunk hozzá. Már jól megbékéltünk a világgal, beállított Juhász Gyula. Az ajtó nyitva volt, ez olyan augusztus végi kigombolós nappalon volt, délelőtt úgy tíz óra körül. Rajtunk kívül nem is volt más Poldinál. Juhász Gyula kikért egy fél liter bort, tőlünk távolabb egy asztalhoz leült, és míg Poldi ott matatott körülötte, fennszóval kérdezte tőle, hogy tud-e neki cigarettát adni. Akkoriban nem árulhatott a kocsmáros dohányféléit. Azt mondta Poldi, hogy nincs. Nem mert előttnk adni. Én meg tudtam, hogy dohányos embernek nem is élet az élet bor mellett, ha nincs neki füstölínivalója. Odamentem hozzá, kipattintottam az ezüst cigarettatárcámát, és megkínáltam. Princesasom volt, azt szívtam. Elfogadta. Köszönésképpen mindjárt bort akart nekem önteni. Mondom, a barátaimmal vagyok. Erre fogta a fél liter borát, átkéredzkedett hozzánk. Bemutatkozott. Mindönknek rendelt még egy fél litert. De volt már akkor mibennünk a tanyáról jöttünkben is. Iszogattunk, koccintgattunk. Mikor a Juhász borát kezdtük inni, már virágzott bennünk a nóta. Ugye, fiatalok voltunk, mi bajunk volt. Ettünk, ittunk. Kínálgattam Juhász Gyulát cigarettával. Egész doboz princesast elébe adtam. Volt a fináncnak, minket mindennel tömtek. Elfogadta. Újra bort akart rendelni. Nem kívántuk. Mi rendeltük a következő rundot. Ittunk, koccintgattunk.

— Juhász Gyula szolt-e valamit?

— Nem szolt az, hallja, semmit. Csak amikor a poharat emeltük, emelte ő is. Ivott. A nóta nem kellett neki. A figyelme nem kapaszkodott bele. Nézett maga elé. Szívta a cigarettát.

— És a bácsiék sem szoltak hozzá? Nem beszélgettek?

— Hát nem volt nekünk mit beszélni. Nem is beszélni mentünk oda. Ott csak a poharak beszélgettek meg a gegők, míg lekortyoltuk a rizlinget. Jó kis homoki rizlinget ittunk, öttömösit. Ott volt a szőlője Poldinak. Tudom, mert mi adóztattuk, hitelesítettük mindig.

— De hát tudták a bácsiék, hogy ki az a Juhász Gyula?

— Tudtuk, persze. Nagy koromban szegedi voltam én. Csongrádi születésű. Tudtam, ki az a Juhász Gyula, de hát ki volt ő, egy finánc örvezetőhöz képest? Kérem szépen, annak nem volt egy cigarettája, egy rendes ruhája, rendes kosztja. Hát az a Juhász Gyula kéremszépen, egy fináncörvezetőhöz képest nem volt senki se abban az időben. Ezt elhiheti nekem.

(Folytatjuk.)

VÁGVÖLGYI ANDRÁS

TANYÁK A TISZATÁJON*

1967 novemberében vizsgálatot végeztünk a szegedi járás négy körzetében 60 véletlenszerűen kiválasztott tanyában annak megállapítására, hogy az itt lakó emberek milyen anyagi-gazdasági, művelődési és egészségügyi viszonyok között élnek, életmódjukat milyen tényezők befolyásolják, illetve határozzák meg és mennyire elégedettek viszonyaikkal. Interjúnkban súlypontozottan szerepelt az ember és a tanya, mint települési forma problémája, az itt lakók elégedettsége, illetve elégedetlensége az adott viszonyokkal, megvizsgáltuk a társas kapcsolatok kérdését és az emberek véleményét a tanyarendszer jövőjével kapcsolatban.

Vizsgálatunkat az úgynevezett *lány interjú* módszerével végeztük el, amely módszer feltételezi, hogy az interjúőr az interjú alanyával lehetőség szerint szoros bizalmi viszonyba kerüljön. Az interjúkat a József Attila Tudományegyetem népművelési speciálkollégiumának bölcsészhallgatói folytatták előre elkészített vázlat alapján.

A feladatnak megfelelően a négy kijelölt körzetben néhány próba-interjút készítettünk. Azt szándékoztuk kipróbálni, hogy az interjú-vázlat mennyire használ-

* Részlet a VÁTI Településtudományi Irodája megbízásából végzett vizsgálat beszámolójából.